

I

YILDIRIM BAYEZİD'İN İVAZ FAKİH'E VERDİĞİ TIMAR

İstanbul kütüphanelerindeki el mecmualarında bazen değerli kayıtlar buluruz. Bunlar, içine aldıkları malzeme dolayısıyla birer arşiv ve tarih vesikasıdır. Binaenaleyh bunları ekseriya baş vurulan tarih kitapları fişlerine, içindekileri inceliyerek, katmalıdır. Sonra yine içine aldıkları kıymetli bilgiler kadar, bulunan vesikalar da bir arşiv kaydı kadar değerlidir.

Kitapların metin harici notlarını toplarken el mecmualarının her sayfasını inceleyerek ve ehemmiyetli olanlarını ayırırız. Onların buraya sıraladığımız üçünü, bir arada Süleymaniye genel kitaplığında Esat efendi kısmında N. 280 de kayıtlı ve içine her şeyi alan «notlar» mecmuasında 280 inci varakda bulduk. Bir sayfaya sığan bu üç kayıt asıl değil, birer surettir (Resme bakınız). Diğerleri ayrıca izah edilecektir. En başta gelen bu birincisinde «Yıldırım Bayezid han muzaffer» tuğralı olan ve Muharrem 808 (1405) de yazılan «Emr-i Şerif» örneği budur:

صورت طغرا بیلدیریم بایزید خان مظفر و صورت امر شریف
نشان هایون حکمی انوره الله تعالی اول دورکیم دارنده مکتوب عوض فقیه بدن اوکدین لاجین
تیارنداغی چفتک معاف و مسلم و رب دوروبن بئدالیوم کنه مقرر دوتیب معاف و مسلم و ردم بئدالیوم
جیب عوارضدا کسه اوشندیریمه و سوری دکیری حق بک استمبار بو. تحاره اعتقاد قیلرلر.
تحریراً فی غره محرم لسنته ثمان و ثمانمایه 808

Sureti tuğra: Yıldırım Bayezid hâp muzaffer ve sureti emr-i şerif.

Nişânü hümayun hükmü enverehullahü Taâlâ oldur kim dârende-i mektub-u İvaz Fakih benden öndün Lâçin tımarındaki çiftliği muaf ve müselleme verüp durubın ba'delyevm gine mukarrer tutup muaf ve müselleme verdim Ba'delyevm cemi' avarızdan kimse üşendirmeye ve sürü değeri hakkı pek istemiyeler bu bitilere itimad kılalar.

Tahriren fi gurre-i muharrem li seneti semâne ve semânemieti 808.

Bu, devrinin diliyle yazılmış ve elimize çok nâdir olarak geçen eski vesikalardan sayılmalıdır. Biz İvaz Fakih'i Çelebi devrinin âlim bir şeyhi tanırken bu vesika bize onun Yıldırım Sultan Bayezid devrinde de tanındığını ve sayıldığını gösteriyor.

İvaz Fakih'in Çelebi Sultan Mehmet ile münasebeti hakkında İstanbul sularına dair, onları mikyas-ı ma derecesiyle ölçüldükten sonra «Mihahül miyah» diye kıymetli bir risale yazan Şeyhislâm Âşır efendi oğlu Vahit efendi de Çamlıca'da Kısıklı suyundan bahsederken şu bilgileri veriyor¹:

1 Taş baskısı nüshası S. 19 sene 15 recep 1271 (1855).

«Kablel fethil İstanbul ol havaliler¹ dahili havzai İslâm olup Kısıklı ve havalisi Lâçin tımarı namıyla İvaz Fakih namında bir şeyh-i bâhîrülkerameye temlik olundukta şeyh-i mumaileyh dahi vakfedip halâ evlâd-ı vefiri mevcut ve kerametten abılar vakfı mezbure meşrutiyet üzere mütevellî ve câbilerdir. Ol zat-i keramet şiarın himmetiyle zuhur ve nubûc ve etraf-ı âsitenede olan miyah-ı muteberin cümlesinden akdem vukuu sebab-i kavidir ve şeyh-i mumaileyhe temlik olunan arazi Tophanelioğlu çeşmesinden Cengâr karyesine ve bir tarafı İbrahim Ağa çayırına müntehidir. Evlâdı yedlerinde Çelebi Sultan Mehmed Han (816-824) merhumun tuğrasiyle meşhudumuz olan beratın suretidir :

Sebeb-i tahrir-i nişan-ı hümâyun hükmü oldur ki Eazallahu fid dareyn Lâçin tımarına mutasarrif kudve-i meşayih şeyhim İvaz Fakih yedinde olan tımarı evlâdı meşrutası ilk murad ettiği bildirdikte yedine bu berat verilmiştir. Tarafımızdan ve taraf-ı âherdan kemesne müdahale eylemeyib işbu âlâmete itimad kılalar. Harrerehu fi evasıt-ı sefer lisenete isneyn ve ısrıyn ve semânemiec. Bemuştây ı Nerdibanlı».

Birinci vesikada Yıldırım Bayezid'in İvaz Fakih'e verdiği Lâçin tımarındaki çiftliğin yerini bu ikinci vesika tamamlayarak öğretiyor. Lâçin tımarının kısıklı ve havalisinde olduğu ve şeyh İvaz Fakih'e burada verilen toprakların bir tarafı Tophanelioğlu çeşmesinden Cengâr karyesine ve bir tarafı da İbrahim Ağa çayırına yani Haydarpaşa koyuna kadar indiği görülmektedir. Bu Cengâr köyü ta Yıldırım Bayezid ve Çelebi Mehmed zamanından beri var mı, sonra bu eski hududlar üzerinde mi kuruldu? bir şey söylenemez. Cengâr karyesi² ismini ve yerini şimdilik tahkika imkân yoktur. Lâçin tabirinin nereden geldiği hakkında bir şey denemez.

Lâkin Çamlıca ve havalisinin daha Yıldırım Sultan Bayezid (791-805) zamanından beri içimizden birisine İstanbul alınmadan 149 sene önce verilmesi ve bundan 14 sene sonra (822=1416) verilen eski hükmün cari olması dikkate değer.

İvaz Fakih'in buradaki çiftliği ve hasılâtı vergiden muaf tutulmuştur. İstanbul karşısının fetihden tam bir buçuk asır önce böylece Türkleştirilmesi, orada yerleşenlere her türlü kolaylıkların gösterilmesi ve Anadoluhisarının yapılması bizim buralarda varlığımızı sağlamıştır. Bu vesikayı Hafid efendi okumuş ve örneğini eserine almıştır. Buna inanıyoruz. Çelebi sultan Mehmed bunu Nerdibanlı (Merdivenköyü) muştası kışlağında bulunurken mi yazdırdı? Eğer bu hükümden onu çıkarabilirsek Merdivenköyü kışlağında 822 senesi seferi ortalarında bulunurken yazıldı kararını verebiliriz. Çünkü fermanlar ancak hükümdarın bulunduğu yerde yazılır. Eski kayıtlarda bu yerler mutlaka işaret edilmiştir.

1033 (1624) tarihli, Üsküdar'da Aziz Mahmut Hüdai efendi vakfiyesinde, Oruçgazi Çayır, Delikli kaya civarında «İvaz Fakih» vakfından, Hızır Çelebi vakfından bahis geçer. O tarihlerde burada İvaz Fakih'in ismiyle anılan bir vakfını öğrenmiş oluyoruz.

Tarihimize henüz mal edemediğimiz bu âlim şeyh hakkında bildiklerimiz azdır. Elimize geçen ve birbirlerini tamamlayan bu son vesikalardan başka Başbakanlık Arşivinde M. Cevdet tasnifi vakıflar dosyasında N. 220 de

1 Çamlıca ve havalisi.

2 Bunun Çeşgel köyü tarafıyla bir münasebeti var mı yok mu bir söyleyemeyeceğiz.

kayıtlı vesikanın özetinde 1233 (1818) yılında Boyâbat' kazasına bağlı Vildanlı karyesinde İvaz Fakih adına bir zaviyeden bahs olunmaktadır. Fakih, o tarihlerde âlime derler. Müderrisler ve şer'î ilimlerde ileri gidenlere XV inci asırda Molla denmiştir. XVI inci asırda bunlara Müderris ve kaza hizmetlerinde ise Kadı derler. XIV üncü asırda bu gibi âlimlere Fakih, hatta lehçemizce Fakı denmiştir. Lâkin bu zat aynı zamanda çok hürmet kazanmış şeyhlerdendir. Boyâbat'da Vildanlıda adına bir zaviyesi olduğuna göre, acaba oralı mıdır? kendi mi yaptırmıştır? yoksa adına mı yapılmıştır? şimdilik birşey söylenemez. Şu muhakak ki Yıldırım ve Çelebi zamanlarında hürmetle mevki kazanmış âlimlerdendir. Bu iki vesikanın birbirlerini tamamlaması da ilerde bu zatın hal tercümesi üzerinde duruldukta, önemle karşılamağa değer.

II

YILDIRIM BAYEZİD OĞLU İSA'NIN BİR EMRİ

İkinci vesika devrinde yazıldığına şüphe kalmayan Yıldırım Bayezid'in şehzadesi İsa'nın bir emri suretidir. Rivayete göre başında şehzâdenin tuğrası vardır. Bilmiyoruz ki (İsa bin Bayezid Han) ibaresi bunun okunuşu olabilir mi? Emir sureti budur

شہزادہ طغراسی در عیسی بن بایزید خان و صورت امر لریدر.
 بو شی شول موجب اوزره قلمه کلدیکم الجن تیارشک آیواد فقینک
 چفتلکنی معاق ومسلم اتدک (?) اندا و بشده ایستیمالر وسوری ذکیری
 وحق پک ایستیمالر کلی زحمتدا أمن قیلدوق بعدالیوم کمنه
 مانع اولوب مدخل ایتمالر . مطالعه قنلر تحقیق بلب اعتاد قنلر
 تعریراً فی اواسط ربیع الاواخر لسنه خمس وثمانیة
 ۸۰۰

Şehzâde tuğrasıdır. İsa bin Bayezid hân ve suret-i emirleridir.

«Bu biti şol mücip üzere kaleme geldikim İleçin tımarının İvad Fakının çiftliğini muaf ve müsellemler etdük (?) Onda ve beşde istemiyeler ve sürü değiri ve hakkı pek istemiyeler. Küllî zahmetten emin kılduk. Ba^cdel yevm kimesne mani^c olup müdahale etmiyeler. Mütalâa kılanlar tahkik bilüb itimad kılalır. Tahriren fi evasıt-ı Rebiülevahir liseneti hamse ve semanemiete. 805».

Bu vesikanın sahib olduğuna dili ve ifadesi eihetiyle hüküm verebiliyoruz. Osmanlıca yalnız imlâsında dikkatsizlikler vardır. Onu da kısmen harekelerle tamamlamıştır. Şehzâde İsa bunu vali iken mi yazdırdı veyahut istiklâlini ilân ettikten sonra mı verdi? kat'î bir şey söylenemez. Zira karşımızda mevcut bu vesika fazla bir mütalaa yürütecek durumda değildir. Anlayabildiğimiz kadar vesikayı tahlil edersek bazı ufak şeyler öğreniyoruz. Halk dilince fakihe fakı deniyor Fakih olduğuna göre üleamadandır.

Ayvad herhalde Arapça bir ismin o tarihlerde Türkçeleşmiş olabilir. Acaba İvazın İvad (İvad) şeklinde yazılmış mıdır? Biz İvaz dersek Araplar İvad der. Bu zatın çiftliği var. O zamanlarda vergi onda veya beşde bir alınıyor. Çiftlikteki sürülerin değerinden de alınıyor.

kayıtlı vesikanın özetinde 1233 (1818) yılında Boyâbat' kazasına bağlı Vildanlı karyesinde İvaz Fakih adına bir zaviyeden bahs olunmaktadır. Fakih, o tarihlerde âlime derler. Müderrisler ve şer'î ilimlerde ileri gidenlere XV inci asırda Molla denmiştir. XVI inci asırda bunlara Müderris ve kaza hizmetlerinde ise Kadı derler. XIV üncü asırda bu gibi âlimlere Fakih, hatta lehçemizce Fakı denmiştir. Lâkin bu zat aynı zamanda çok hürmet kazanmış şeyhlerdendir. Boyâbat'da Vildanlıda adına bir zaviyesi olduğuna göre, acaba oralı mıdır? kendi mi yaptırmıştır? yoksa adına mı yapılmıştır? şimdilik birşey söylenemez. Şu muhakak ki Yıldırım ve Çelebi zamanlarında hürmetle mevki kazanmış âlimlerdendir. Bu iki vesikanın birbirlerini tamamlaması da ilerde bu zatın hal tercümesi üzerinde duruldukta, önemle karşılamağa değer.

II

YILDIRIM BAYEZİD OĞLU İSA'NIN BİR EMRİ

İkinci vesika devrinde yazıldığına şüphe kalmayan Yıldırım Bayezid'in şehzadesi İsa'nın bir emri suretidir. Rivayete göre başında şehzâdenin tuğrası vardır. Bilmiyoruz ki (İsa bin Bayezid Han) ibaresi bunun okunuşu olabilir mi? Emir sureti budur

شہزادہ طغراسی در عیسی بن بایزید خان و صورت امر لریدر.
 بو شی شول موجب اوزره قلمه کلدیکم الجن تیاریشک آیواد فقینک
 چفتلکنی معاق ومسلم اتدک (?) اندا و بشده ایستیمالر وسوری ذکیری
 وحق پک ایستیمالر کلی زحمتدا آمین قیلدوق بعدالیوم کمنه
 مانع اولوب مدخل ایتمالر . مطالعه قنلر تحقیق بلب اعتقاد قنلر
 تعریراً فی اواسط ربیع الاواخر لسنه خمس وثمانمائه
 ۸۰۰

Şehzâde tuğrasıdır. İsa bin Bayezid hân ve suret-i emirleridir.

«Bu biti şol mücip üzere kaleme geldikim İleçin tımarının İvad Fakının çiftliğini muaf ve müsellem etdük (?) Onda ve beşde istemiyeler ve sürü değiri ve hakkı pek istemiyeler. Küllî zahmetten emin kılduk. Ba^cdel yevm kimesne mani^c olup müdahale etmiyeler. Mütalâa kılanlar tahkik bilüb itimad kılalır. Tahriren fi evasıt-ı Rebiülevahir liseneti hamse ve semanemiete. 805».

Bu vesikanın sahib olduğuna dili ve ifadesi eihetiyle hüküm verebiliyoruz. Osmanlıca yalnız imlâsında dikkatsizlikler vardır. Onu da kısmen harekelerle tamamlamıştır. Şehzâde İsa bunu vali iken mi yazdırdı veyahut istiklâlini ilân ettikten sonra mı verdi? kat'i bir şey söylenemez. Zira karşımızda mevcut bu vesika fazla bir mütalaa yürütecek durumda değildir. Anlayabildiğimiz kadar vesikayı tahlil edersek bazı ufak şeyler öğreniyoruz. Halk dilince fakihe fakı deniyor Fakih olduğuna göre ülemandandır.

Ayvad herhalde Arapça bir ismin o tarihlerde Türkçeleşmiş olabilir. Acaba İvazın İvad (İvad) şeklinde yazılmış mıdır? Biz İvaz dersek Araplar İvad der. Bu zatın çiftliği var. O zamanlarda vergi onda veya beşde bir alınıyor. Çiftlikteki sürülerin değerinden de alınıyor.

Bu zattan bunların alınmaması emrolunuyor. Yani İvad fakı vergilerden de af edilmiştir. Vesika ve münderecâtı o zamanki devlet idaresi ve vergi tertibi noktasından mühimdir.

III

YILDIRIM BAYEZİD OĞLU MUSA ÇELLEBİ'NİN
BİR HÜKMÜ

Avni sayfada üçüncü vesika Yıldırım Bayezid'in oğlu Musa Çelebi'ye aittir. 804 (1402) tarihini taşıyan bu hükmün başında (Musa bin Bayezid Han) diye okunan bir tuğradan bahis vardır. Vesikayı okuyalım :

كذلك بودنى شهزاده موسى چلبى نك طفراسى . موسى بن بايزيد خان و صورت حكيد
بى حكى اولدركيم حامل مكتوب احمد النده مرحوم احمد غازى
نشان كوردم وقف امش بن دنى مسلم دوتدم نايب شخنه و باجى
اوى اوكنه كليا و زجت ورميا بى مطالعه قيله نلر حكمنه اعتد
قيلا رتب فى اواخر ذى القعدة من شهر سنة اربع وثمانماية
٨٠٤

«Kezalik bu dahi Şehzade
Musa Çelebi'nin tuğrası

Musa bin Bayezid Han
ve suret-i hükmüdür.

Biti hükmü oldurkim hamil-i mektub Ahmet elinde merhum Ahmet Gâzi nişânın gördüm, vakıf imiş, ben dahi müsellemler çıktım. Nayıb şahne ve baccı evi önüne gelmiye ve zahmet vermiye. Biti [yi] mutalâa kılanlar hükmüne itimad kılalar Kütübe fi evâhiri zilka'de min şuhur-i seneti erbaa ve semanemiete 804.»

Bunun ne maksadla verildiği hakkında başka hiç bir izahat yoktur. Vesikadan öğrendiklerimizi sıralıyalım :

Bayezid'in bütün şehzadeleri imza makamında tuğra kullanıyorlar. Şehzâde Musa'nın da var. Bayezid tuğrasındaki «Muzaffer» kelimesi bunlarda yok. Yalnız babalarının hanlıkları yazılmıştır.

Vesika, biti yani mektup ile verilmiş bir hükümdür. Anadolu'da o tarihte mektuba biti deniyor. İfade o zamanındır. Pek güzel Türkçedir. Lâkin imlâsı kısmen hareketlerle düzeltilmiştir.

Bu biti tavsiyenâme addolunacağı gibi bir hudud vesikası, bir nevi pasaport da sayılabilir.

Bu vesikaları bahsi derinleştirmek isteyenlere armağan ederek başka bir mütalaa ileri sürmekten çekiniyoruz.

EMİR SÜLEYMAN'IN TUĞRASI HAKKINDA

Emir Süleyman Yıldırım Bayezid'in oğludur. Babasının Ankara'da Çubuk-ovasında Timur'a mağlup olmasından sonra Edirne'ye gelmiş ve tahta geçmiştir. Sekiz sene babası tahtında oturmuştur¹. Sonra kardeşi Musa Çelebi Rume-
li'nde pâdişah olur.

1 Nev'i - Netayicil funun ve memasinil memnun,

Bu zattan bunların alınmaması emrolunuyor. Yani İvad fakı vergilerden de af edilmiştir. Vesika ve münderecâtı o zamanki devlet idaresi ve vergi tertibi noktasından mühimdir.

III

YILDIRIM BAYEZİD OĞLU MUSA ÇELBİ'NİN
BİR HÜKMÜ

Avni sayfada üçüncü vesika Yıldırım Bayezid'in oğlu Musa Çelebi'ye aittir. 804 (1402) tarihini taşıyan bu hükmün başında (Musa bin Bayezid Han) diye okunan bir tuğradan bahis vardır. Vesikayı okuyalım :

كذلك بودنى شهزاده موسى چلبى نك طغراسى . موسى بن بايزيد خان و صورت حكيد
بى حكى اولدركيم حامل مكتوب احمد النده مرحوم احمد غازى
نشان كوردم وقف امش بن دنى مسلم دوتدم نايب شخنه و باجى
اوى اوكنه كليا و زجت ورميا بى مطالعه قيله نلر حكمنه اعتد
قيلالر تب فى اواخر ذى القعدة من شهر سنة اربع وثمانماية
٨٠٤

«Kezalik bu dahi Şehzade
Musa Çelebi'nin tuğrası

Musa bin Bayezid Han
ve suret-i hükmüdür.

Biti hükmü oldurkim hamil-i mektub Ahmet elinde merhum Ahmet Gâzi nişânın gördüm, vakıf imiş, ben dahi müsellemler çıktım. Nayıb şahne ve baccı evi önüne gelmiye ve zahmet vermiye. Biti [yi] mutalâa kılanlar hükmüne itimad kılalar Kütübe fi evâhiri zilka'de min şuhur-i seneti erbaa ve semanemiete 804.»

Bunun ne maksadla verildiği hakkında başka hiç bir izahat yoktur. Vesikadan öğrendiklerimizi sıralıyalım :

Bayezid'in bütün şehzadeleri imza makamında tuğra kullanıyorlar. Şehzâde Musa'nın da var. Bayezid tuğrasındaki «Muzaffer» kelimesi bunlarda yok. Yalnız babalarının hanlıkları yazılmıştır.

Vesika, biti yani mektup ile verilmiş bir hükümdür. Anadolu'da o tarihte mektuba biti deniyor. İfade o zamanındır. Pek güzel Türkçedir. Lâkin imlâsı kısmen hareketlerle düzeltilmiştir.

Bu biti tavsiyenâme addolunacağı gibi bir hudud vesikası, bir nevi pasaport da sayılabilir.

Bu vesikaları bahsi derinleştirmek isteyenlere armağan ederek başka bir mütalaa ileri sürmekten çekiniyoruz.

EMİR SÜLEYMAN'IN TUĞRASI HAKKINDA

Emir Süleyman Yıldırım Bayezid'in oğludur. Babasının Ankara'da Çubuk-ovasında Timur'a mağlup olmasından sonra Edirne'ye gelmiş ve tahta geçmiştir. Sekiz sene babası tahtında oturmuştur¹. Sonra kardeşi Musa Çelebi Rume-
li'nde pâdişah olur.

1 Nev'i - Netayicil funun ve memasinil memnun,

Bu zattan bunların alınmaması emrolunuyor. Yani İvad fakı vergilerden de af edilmiştir. Vesika ve münderecâtı o zamanki devlet idaresi ve vergi tertibi noktasından mühimdir.

III

YILDIRIM BAYEZİD OĞLU MUSA ÇELBİ'NİN
BİR HÜKMÜ

Avni sayfada üçüncü vesika Yıldırım Bayezid'in oğlu Musa Çelebi'ye aittir. 804 (1402) tarihini taşıyan bu hükmün başında (Musa bin Bayezid Han) diye okunan bir tuğradan bahis vardır. Vesikayı okuyalım :

كذلك بودنى شهزاده موسى چلبى نك طغراسى . موسى بن بايزيد خان و صورت حكيد
بى حكى اولدركيم حامل مكتوب احمد النده مرحوم احمد غازى
نشان كوردم وقف امش بن دنى مسلم دوتدم نايب شخنه و باجى
اوى اوكنه كليا و زجت ورميا بى مطالعه قيله نلر حكمنه اعتد
قيلا رتب فى اواخر ذى القعدة من شهر سنة اربع وثمانماية
٨٠٤

«Kezalik bu dahi Şehzade
Musa Çelebi'nin tuğrası

Musa bin Bayezid Han
ve suret-i hükmüdür.

Biti hükmü oldurkim hamil-i mektub Ahmet elinde merhum Ahmet Gâzi nişânın gördüm, vakıf imiş, ben dahi müsellemler çıktım. Nayıb şahne ve baccı evi önüne gelmiye ve zahmet vermiye. Biti [yi] mutalâa kılanlar hükmüne itimad kılalar Kütübe fi evâhiri zilka'de min şuhur-i seneti erbaa ve semanemiete 804.»

Bunun ne maksadla verildiği hakkında başka hiç bir izahat yoktur. Vesikadan öğrendiklerimizi sıralıyalım :

Bayezid'in bütün şehzadeleri imza makamında tuğra kullanıyorlar. Şehzâde Musa'nın da var. Bayezid tuğrasındaki «Muzaffer» kelimesi bunlarda yok. Yalnız babalarının hanlıkları yazılmıştır.

Vesika, biti yani mektup ile verilmiş bir hükümdür. Anadolu'da o tarihte mektuba biti deniyor. İfade o zamanındır. Pek güzel Türkçedir. Lâkin imlâsı kısmen hareketlerle düzeltilmiştir.

Bu biti tavsiyenâme addolunacağı gibi bir hudud vesikası, bir nevi pasaport da sayılabilir.

Bu vesikaları bahsi derinleştirmek isteyenlere armağan ederek başka bir mütalaa ileri sürmekten çekiniyoruz.

EMİR SÜLEYMAN'IN TUĞRASI HAKKINDA

Emir Süleyman Yıldırım Bayezid'in oğludur. Babasının Ankara'da Çubuk-ovasında Timur'a mağlup olmasından sonra Edirne'ye gelmiş ve tahta geçmiştir. Sekiz sene babası tahtında oturmuştur¹. Sonra kardeşi Musa Çelebi Rume-
li'nde pâdişah olur.

1 Nev'i - Netayicil funun ve memasinil memnun,

Emir Süleyman'ın bu sekiz senelik padişahlığı esnasında tarihi bilgilerimiz bizi tatmin edecek vaziyettedir. Buna tetkikler arasında bazı yeni malûmat katılabilecektir. Üstad İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın yazdığına göre ilk tuğralı para Emir Süleyman'ındır ve 806 (1403-1404) tarihini taşımaktadır. Emir Süleyman'ın diğer sikkelerini biliyoruz ¹.

Emir Süleyman'ın receb 808 (1405) tarihini taşıyan Arapça vakfiyede «Fmir Süleyman bin Bayezid» yazılı bir tuğrası vardır. Bursa hâkimi İbrahim bin Halil tasdikini taşıyan bu vesikada tuğra evvelâ noktalarla yazılmış, sonra üzerinden kalemle gidilmiştir. Kat'i birşey söylememekle beraber Emir Süleyman'ın üzerinden imza etmesi için tuğranın noktalarla hazırlandığı ve bizzat emirin kalemini üzerinden yürüttüğü manası da çıkartılabilir. Binaenaleyh bir hattatın kaleminden çıkmadığına muhtelif örnekleri şahit olan bu tuğraların ilk örneklerinin bizzat sahipleri tarafından yazıldığı ihtimalini de hemen bir tarafa atmak ve üzerinde durmak lâzımdır. Rahmetli M. Cevdet'in hayat ve eserleri hakkında Osman Ergin'in hazırladığı esere bu tuğranın örneğini Tıp Tarihi Enstitüsü fotoğrafıyla çekerek koymuştuk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı da tuğralar hakkındaki yazısına bunun yalnız tuğrasını koydu. Şimdi vereceğimiz yeni örnek ile mukayesesini için M. Cevdet eserinden bunu yeniden aldık (Res. 1).

Fatih kütüphanesindeki araştırmalarımız esnasında 1356 N. da kayıtlı «Şerh-i Muhtasar-ı İbnil Hâcib» ² kabı içinde buraya örneğini verdiğimiz, Emir Süleyman'ın bir tuğrasını bulduk (Res. 2). «Emir Süleyman bin Bayezid Muzaffer» diye okunuyor. Açık rastık renginde mürekkeple yazılmıştır. Aynı kalem ve aynı yazı ile Farsca altı mısra vardır.

Bu tuğranın ve mısraların Emir Süleyman tarafından yazıldığına dair hiç bir sarahat yoktur. Binaenaleyh o yazmış dahi olsa böyle bir tasdik olmadığından böyle bir şey iddia olunamaz. Fakat bu, kitaba manasız olarak da yazılmamıştır. Gerçi bunun kitabın metniyle aslâ alâkası yoktur. Fakat kitaplara konan bir çok kayıt rast gele, elde o eserin boş bir köşesi olması hasebiyle yazılmıştır. Bunun misallerine hemen pek çok yerde rastlanır. Onun için bu kitaplar yalnız metinleri için değil, ondan hariç olan bu gibi kayıtlar için taranırsa çok mühim notlarla karşılaşmak kabildir. İşte bu tuğra da bu gibi kayıtların değerli bir örneğidir.

Şimdi kim yazmış olursa olsun, ilk beylerimizin — ki sonraları padişah ve sultan unvanlarını almışlardır — el yazılarıyla tuğra şeklinde imza atabildiklerini de hemen tetkiksiz reddetmemek lâzımdır. Bununla Süleyman'ın emirliği zamanına ait esaslı bir tuğrasını bulmuş oluyoruz.

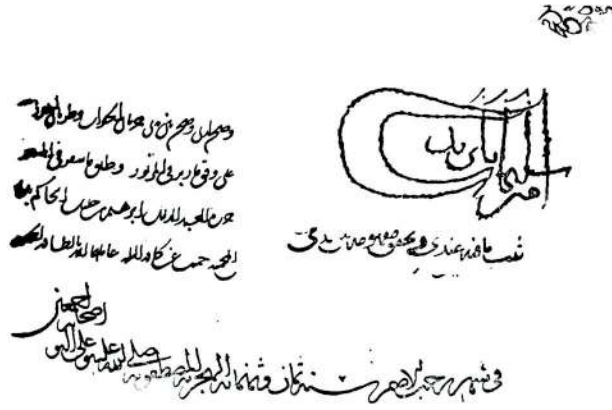
Prof. Dr. SÜHEYL ÜNVER

1 Ali, Emir Süleyman Han sikkeleri (713-809—1313-1404). Tarihi Osmanî Encümeni Mecmuası. Sene 14, S. 353.

2 Bu eserin Fatih devri âlimlerinden Hatibzadeye geçtiğini el yazısıyla (Sahibuhu ve malikuhu Mehmed bin İbrahim Eşşehir bi ibni Hatib) temellükünden anlıyoruz. Fatih külliyesi kütüphanesine (Vakfı Hatibzade) diye verilmiştir. Mehmed bin Aliyül Fenari varakalarını saymış ve imzasını atmıştır. 734 (1333-1334) de yazılmış nushadır.

Res. 1 -- Emir Süleyman'ın Tuğrası.
(Bayezid'de, Şehir Kütüphanesinde M. Cevdet vesikaları içinde).

Res. 2— Emir Süleyman'ın yeni bulunan tuğrası.
(Fatih Kü. No. 1356. Üzerinden dikkatle kopye edilmiştir).